

SOCI D'HONOR

Alicia Masriera, nomenada en 2022 sòcia d'Honor de la ICHN

Montserrat Navarro Codina*

* Cap del Centre de Documentació del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, Passeig Picasso, s/n. 08003 Barcelona.

Rebut: 28.02.2022; Acceptat: 23.09.2022; Publicat: 30.12.2022

Alicia Masriera González de Villaumbrosia va néixer a Barcelona l'any 1940. Ja des de ben jove, el seu amor i interès per la natura i la muntanya la van portar cap al món de l'excursionisme. Va ser en les files del Club Muntanyenc Barcelonès que va conèixer en Joan Ullastre, qui seria el seu company i col·laborador i més tard marit durant més de 50 anys (Fig. 1).

Va començar els estudis de geologia a la Universitat de Barcelona, que compaginava amb la pràctica de l'espeleologia (Fig. 2). Fruit d'aquelles experiències espeleològiques

va publicar diversos articles, entre els quals destaca el treball «Morfogènesis de los oolitos y pisolitos de las cavernas» [Ullastre, J. & Masriera, A. 1973. *Speleon*, 20: 5-61], que va merèixer l'atenció d'importants especialistes en carbonats sedimentaris de l'època. Estava clar que aquell interès per conèixer la terra la conduiria cap al camí que recorreria infatigablement al llarg de la seva vida: l'estudi de la geologia.

Entre 1968 i 1973, mentre les obligacions familiars l'hi van permetre, es va embarcar en diferents expedicions científiques: el nord d'Àfrica entre Tunísia i el Marroc, el desert

Figura 1. Joan Ullastre i Alicia Masriera al cim de la Serra de Sant Honorat (Alt Urgell, 2002). [Foto: Arxiu A. Masriera].

Figura 2. Exploració geoespeleològica de la Cueva de los Chorros (Riopar, Albacete) el 1966. D'esquerra a dreta, Alicia Masriera i Joan Ullastre. [Foto: Arxiu A. Masriera].

del Sàhara, Lapònia, Perú (Amazònia i els Andes) que li va merèixer ser nomenada membre corresponent de la Sociedad Geográfica de Lima, i Turquia, on va explorar el 1970 per primera vegada la cova que resultà ser la més llarga de les conegudes fins aleshores en aquell país (Cova d'Ayva Ini).

Acabada la carrera l'any 1965, es va preparar per al doctorat durant 2 anys a la Facultat de Ciències d'Orsay de la Universitat de Paris, becada pel Govern francès, on va obtenir el DEA (Diplome d'Études Approfondies) en l'especialitat de Sedimentologia. Es va doctorar l'any 1973 a la Universitat de Barcelona, obtenint la màxima qualificació amb una tesi sobre sedimentologia de la Depressió Central Catalana. Va exercir la docència (Fig. 3) a la Facultat de Ciències (Secció de Geològiques) d'aquesta universitat com a professora adjunta interina de Petrologia Sedimentària durant 10 anys (1967-1977).

En aquest punt, em permeto fer un incís per explicar el que va precipitar el final de la seva etapa universitària. Quan es va fixar la data de les proves de l'oposició per al càrrec de «pro-

el Pirineu català i aragonès. Les seves meticuloses observacions sobre el terreny han aportat nous coneixements de tipus cartogràfic i estratigràfic que permeten fer una interpretació de l'evolució geodinàmica mesozoic-terciària de les serralades sudpirinenques que qüestionen els models teòrics vigents aleshores.

El 1980, una comunicació seva presentada en el 26è Congrés Internacional de Geologia, que es va celebrar a Paris, i que es va publicar l'any 1981 a l'Académie des Sciences de Paris, va despertar un viu interès en el Professor Michel Durand-Delga de la Universitat de la Sorbonne i que aleshores s'havia traslladat a la Universitat Paul Sabatier de Toulouse, la seva terra natal. Immediatament van organitzar una sortida sobre el terreny en què l'Àlicia Masriera i en Joan Ullastre van exposar-li la seva hipòtesi. Michel Durand-Delga, després d'elogiar-la, va afegir: «*il faut chercher des arguments*». I així ho van fer, durant vint-i-set anys, juntament amb el seu marit, va treballar incansablement per buscar i trobar els arguments. Els resultats es troben en un seguit de publicaci-

Figura 3. Visita de les mines de potassa de Sallent (Bages) amb els alumnes del curs 1967-68 de Ciències Geològiques. [Foto: Arxiu A. Masriera].

fessor adjunt» per a la seva plaça, ella estava en avançat estat de gestació. Va demanar un ajornament, que li van concedir després de presentar la documentació acreditativa, però tan curt, que el seu primer fill naixia el mateix dia que tenia lloc l'examen. Òbviament, no s'hi va poder presentar. Tanmateix, aquesta dissort va acabar esdevenint una oportunitat ja que la va fer decidir dedicar-se exclusivament a la feina que exercia des de 1969 com a conservadora tècnica del «Museo de Geología» (Museo Martorell). Àlicia Masriera va compaginar les tasques pròpies de la cura de la col·lecció petrogràfica i més tard de la Direcció el 1985, amb la recerca, fins que es va jubilar el desembre de 2005.

En l'àmbit de la recerca, que es va perllongar més enllà de la seva jubilació, és transcendental el seu treball geològic en

ons encadenades que es detallen en l'annex 2 d'aquest escrit. L'estreta col·laboració professional amb Durand-Delga (Fig. 4) va acabar transformant-se en una amistat que va perdurar fins la seva mort.

Durant tot aquest període de recerca intensa, va mantenir contactes amb col·legues de les universitats catalanes i del Museu Geològic del Seminari, però sobretot, amb especialistes de l'estranger (annex 1). Cal assenyalar especialment la col·laboració del professor Rolf Schroeder del Forschungsinstitut Senckenberg de Frankfurt relacionada amb precisions estratigràfiques del Cretaci inferior sudpirinenc.

Els qui la coneixem li hem sentit dir repetides vegades que «la geologia no es pot estudiar des d'un despatx, s'ha d'anar al terreny, picar, mesurar, recollir mostres, tornar amb

Figura 4. Al peu de la paret nord del Pedraforca (Berguedà). D'esquerra a dreta, Michel Durand-Delga, Alicia Masriera i Joan Ullastre (Maig del 2003). [Foto: Arxiu A. Masriera].

la motxilla plena i les cames esgarrinxades», i aquesta ha estat certament la seva manera de treballar. L'Alicia Masriera tornava sempre amb la motxilla plena de mostres i començava la feina al laboratori: processar-les i levigar-les per poder fer el muntatge de les preparacions que servirien per al seu posterior estudi microscòpic. Ella explica que aquest procés era penós i feixuc, sovint el duia a terme a casa seva, i perquè ens en fem una idea, conta que el primer treball presentat a l'Acadèmia de Ciències de Paris va requerir dissoldre en àcid prop de 150 Kg. de roques calcàries i fer més de 300 preparacions. Durant molts anys ho va entomar tota sola, fins que va poder comptar amb l'ajuda inestimable de Jaume Costea, tècnic del laboratori de làmina prima del Museu.

El 2012, va rebre el reconeixement de la Sociedad Geológica de España en forma d'un diploma com a una de «les pioneres que amb el seu treball van contribuir al desenvolupament de la Geologia al nostre país, obrint camí en una època en què ser dona i científica no era fàcil».

La seva passió per la ciència i la geologia ha traspuat també en la seva trajectòria professional al Museu de Geologia de Barcelona. A més de les tasques pròpies de la conservació i ampliació de la col·lecció de petrologia, un dels seus prin-

cipals objectius com a directora va ser la divulgació de la geologia mitjançant l'organització de desenes d'exposicions, algunes de les quals van itinerar per diverses localitats de Catalunya i del País Basc; és el cas, per exemple, de *Les nostres roques: una visió insòlita*. Sempre oberta a col·laborar, teixia complicitats amb diversos sectors d'arreu del territori: amb ajuntaments, com els de Castelldefels, Santa Bàrbara i Cardona, amb entitats com el Centre Cultural de Cervera, l'Institut d'Estudis Ilerdencs, Iberduero o el patronat de la Sagrada Família, fruit de la qual va sorgir l'exposició (any Gaudí 2002) i posterior publicació (Treballs del Museu de Geologia de Barcelona, 2005) *Les roques de la Sagrada Família*. En l'esfera internacional, va participar activament en la «2nd International Exhibition of Minerals and Fossils», organitzada per la «Greek Association of Mineral and Fossil Collectors» (Atenes, Grècia, 1994).

Sempre donava suport a la recerca i a les iniciatives dels conservadors; en aquest sentit citarem com a exemple la celebració de les VIII Jornades de Paleontologia organitzades pel Museu de Geologia i la Sociedad Española de Paleontología, l'any 1992, coincidint amb els actes de l'anomenat «Any Vidal» per commemorar el 150è aniversari del naixement de Lluís Marià Vidal (1842-1922), insigne enginyer de mines i geòleg català, les col·leccions del qual es conserven al Museu.

Podem dir sense risc d'equivocar-nos que malgrat pressupostos sovint massa escassos, totes aquestes accions van tenir uns resultats més que satisfactoris donada la seva capacitat de fer equip. Ella era la primera a arremangar-se i tenia un do especial per engrescar també l'aprimada plantilla, que es mobilitzava incondicionalment.

La divulgació i la comunicació van ser també aspectes molt treballats per l'Alicia Masriera. Va maldar fins aconseguir omplir el buit que existia des del 1947 en les publicacions de temàtica geològica en els Museus de Ciències Naturals de Barcelona. El 1990 apareixia el primer número dels *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, amb el propòsit de «promoure i difondre la investigació en les diverses branques de les ciències de la Terra, a contribuir al coneixement de la geologia de Catalunya i a fomentar l'estudi dels fons del Museu». En va ser directora dels primers quinze volums.

Va escriure també articles de divulgació en revistes com *Barcelona metròpolis mediterrània*, *Ciència*, *Speleon*, *Geo y Bio Karst* o *Vèrtex*.

En l'àmbit de l'ensenyament, va impartir cursos de formació per al professorat a Rosa Sensat i va participar en diversos simposis i congressos sobre l'ensenyament de la geologia i les ciències naturals.

També es deu a la seva gestió l'ingrés d'importants col·leccions, com la Cervelló de minerals o la Madern de paleoflora de l'Oligocè.

Més de trenta-cinc anys de treball al Museu la van fer estimar la institució, interessar-se pels seus orígens i divulgar-ne el coneixement. Va ser la primera a publicar sobre aquest tema, labor que després continuaria Julio Gómez-Alba, i que va culminar en l'exposició *El Museu Martorell, 125 anys de ciències naturals (1878-2003)* i la corresponent monografia

Figura 5. Entrega a la Dra. Àlícia Masriera de l'acreditació de Sòcia d'Honor de la ICHN a la Sala Pere Corominas de l'IEC l'ú de març del 2022, amb la projecció (a dalt) del present que va rebre l'ú de desembre de 2005 per part dels col·legues del Museu de Ciències Naturals de Barcelona el dia de la seva jubilació. D'esquerra a dreta: Montserrat Navarro (autora de la semblança de la Dra. Masriera), Jordina Belmonte (Presidenta de la ICHN) i la guardonada Àlícia Masriera. [Foto original: Albert Massó].

publicada l'any 2006 en la col·lecció *Monografies del Museu de Ciències Naturals*.

En la mateixa línia, va impulsar la restauració del Mamut del Parc de la Ciutadella, les maquetes dels Grans Animals Prehistòrics i la col·lecció dels Grans Blocs, retent així homenatge al llegat material de la Junta de Ciències Naturals, històricament vinculada a la Institució Catalana d'Història Natural.

La seva recerca en aquest terreny ha quedat reflectida en diversos treballs publicats en les *Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica*, editades per la també filial de l'IEC Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica.

Després de jubilar-se (Fig. 5) va ser durant 4 anys presidenta de l'Associació d'Amics del Museu de Ciències Na-

turals de Barcelona. És sòcia de la Sociedad Geológica de España, de la Real Sociedad Española de Historia Natural, així com de la ICHN des de fa més de 25 anys; precisament com a bona coneixedora del Prepirineu català, va ser convidada a participar en l'obra *Els sistemes naturals de la vall d'Alinyà*, que conforma el volum 14 dels *Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural*, aportant l'estudi geològic i el mapa.

Fins aquí el que podria ser un breu relat de fets que tenen l'Àlícia Masriera com a protagonista i que la fan mereixedora de reconeixement institucional (Fig. 5). Tanmateix, si se'm permet, no puc deixar d'exposar la seva qualitat humana: entusiasta, càlida, discreta i propera.

ANNEX 1: Especialistes que van col·laborar en la recerca del període 1980-2007

J. F. Babinot (Université de Marseille)
M. Bilotte (Univ. de Toulouse)
A. Blondeau (Univ. de Paris)
R. Busnardo (Univ. de Lyon)
S. Calzada (Museu Geològic del Seminari, Barcelona)
B. Clavel (Univ. de Lyon)
H. Feinberg (École Normal Supérieure de Paris)
M. Feist (Univ. de Montpellier)
E. Fourcade (Univ. de Paris)
S. Gardin (Univ. de Paris)
L. F. Granados (ENADIMSA)
L. Hottinger (Naturhistorisches Museum Basel)
J. Magné (Univ. de Toulouse)
H. Méon (Univ. Claude Bernard, Lyon 1)
Á. Odriozola (Repsol Exploración)
J. Philip (Univ. de Marseille)
J. C. Plaziat (Univ. de Paris/Orsay)
J. M. Pons (Univ. Autònoma de Barcelona)
A. Prone (Univ. de Marseille)
R. Querol (Repsol Exploración)
J. Riveline (Univ. de la Sorbonne, Paris)
J.A. Samper (Univ. de Barcelona)
H. Schaub (Naturhistorisches Museum Basel)
R. Schroeder (Forschungsinstitut Senckenberg, Frankfurt)
J. Serra-Kiel (Univ. de Barcelona)
Y. Tambareau (Univ. de Toulouse)
Ph. Taquet (Mus. Nat. Hist. Nat., Paris)
J. Tourenq (Univ. Pierre et Marie Curie, Paris)
J. Villatte (Univ. de Toulouse)

ANNEX 2: Treballs del període 1980-2007 que donen força a la hipòtesi relativa al Pirineu plantejada el 1981 a l'Académie de Sciences de Paris per ordre cronològic de les investigacions.

- Masriera, A.** & Ullastre, J. 1981. Contribution des minéraux lourds à la lithostratigraphie du Crétacé terminal des Pyrénées catalanes et quelques conséquences paléogéographiques et tectoniques. *Comptes Rendus de l'Académie des Sciences*, série II, Paris, 293: 179-182.
- Masriera, A.** & Ullastre, J. 1982. Hipòtesis y problemas acerca del origen de las asociaciones de minerales pesados del Senoniense del Pirineo catalán. *Cuadernos de Geología Ibérica*, 8: 949-963.
- Masriera, A.** & Ullastre, J. 1983. Essai de synthèse stratigraphique des couches continentales de la fin du Crétacé des Pyrénées catalanes (NE de l'Espagne). *Géologie Méditerranéenne*, 10 (3-4): 283-290.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 1983. Le passage Crétacé-Tertiaire dans les régions sudpyrénéennes de la Catalogne: données nouvelles. *Géologie Méditerranéenne*, 10 (3-4): 277-281.
- Babinot, J.F., Freytet, P., Amiot, M., Bilotte, M., Broin, F. de, Colombo, F., Durand, J.P., Feist, M., Floquet, M., Gayet, M., Lange-Badre, B., **Masriera, A.**, Massieux, M., Médus, J., Tambareau, Y., Ullastre, J. & Villatte, J. 1983. Le Sénonien supérieur continental de la France méridionale et de l'Espagne septentrionale: état des connaissances biostratigraphiques. *Géologie Méditerranéenne*, 10: 245-268.
- Masriera, A.** & Ullastre, J. 1985. Puntualización acerca de las relaciones entre el Eoceno marino de Montcalb-La Corriu, el de Sant Llorenç de Morunys y los conglomerados continentales encajantes (Pirineo catalán). *Estudios Geológicos*, 41: 385-390.
- Ullastre, J., Durand-Delga, M. & **Masriera, A.** 1987. Argumentos para establecer la estructura del sector del pico de Pedraforca a partir del análisis comparativo del Cretácico de este macizo con el de la región de Sallent (Pirineo Catalán). *Boletín del Instituto Geológico y Minero de España*, 98 (1): 3-22.
- Masriera, A.** & Ullastre, J. 1988. Nuevos datos sobre las capas maestrichtienses con *Septorella*: su presencia al Norte del Montsec (Pirineo catalán). *Acta Geológica Hispánica*, 23 (1): 71-77.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 1989. Discusión de algunas apreciaciones estratigráficas relativas al "Cretácico superior de la Vall d'Alinyà" (Pirineo oriental, Lérida). *Acta Geológica Hispánica*, 24 (1): 55-58.
- Durand-Delga, M., Méon, H., **Masriera, A.** & Ullastre, J. 1989. Effets d'une phase tectonique compressive, affectant du Miocène supérieur, daté palynologiquement, dans la zone de la Pedraforca (Pyrénées catalanes, Espagne). *Comptes Rendus de l'Académie des Sciences*, série II, Paris, 308: 1091-1098.
- Masriera, A.** & Ullastre, J. 1990. Yacimientos inéditos de Carófitas que contribuyen a fijar el límite Cretácico-Terciario en el Pirineo catalán. *Revista de la Sociedad Geológica de España*, 3 (1-2): 33-41.
- Ullastre, J., Durand-Delga, M. & **Masriera, A.** 1990. Relaciones tectónicas y sedimentarias entre la serie del Cadí y la zona del Pedraforca (Pirineo catalán). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 1: 163-207.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 1992. L'accident frontal du Montsec (Pyrénées catalano-aragonaises, Espagne): sa signification et ses multiples jeux. *Comptes Rendus de l'Académie des Sciences*, série II, Paris, 315: 579-586.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 1995. El Mesozoico de Artesa de Segre: precisiones estratigráficas y análisis tectónico-sedimentario del "frente" sudpirenaico entre Artesa y Camarasa (Pirineo catalán, España). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 4: 181-209.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 1996. Evolución tectónica de las unidades sudpirenaicas al W y al E de la línea de accidentes del Segre (Pirineo catalán, España). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 5: 213-253.
- Ullastre, J. 1998a. Boceto para un mapa geológico detallado del frente del Montsec (Pirineo catalano-aragonés, España). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 7: 175-186, 6 láms.
- Ullastre, J. 1998b. Réplica a la publicación de cierto juicio estratigráfico relacionado con las bauxitas de la sierra de Boada (Alòs de Balaguer, Pirineo leridano). *Geogaceta*, 23: 155-156. (Treball presentat per **A. Masriera** en la XXIII Sesió Científica de la Sociedad Geológica de España el 28 de novembre de 1997, Madrid).
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 1998. Nuevas aportaciones al conocimiento estratigráfico del Paleoceno continental del Pirineo catalán (España). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 7: 95-128.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 1999. Análisis estratigráfico del Paleógeno del sinclinal de Tragó de Noguera: su importancia en la geología regional (Pirineo catalano-aragonés, España). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 8: 85-111.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 2000. Noves dades sobre les relacions paleogeogràfiques del massís del Port del Comte amb les Serres marginals sud-pirinenques (Pirineu català, Espanya). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 9: 155-165.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 2001. Estudi geològic de la Vall d'Alinyà i la seva rodalia (Pirineu català, Espanya). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 10: 127-177, 2 láms.
- Ullastre, J., Schroeder, R. & **Masriera, A.** 2002. Sobre la estratigrafía del singular corte de la Roca de Narieda (parte S de la serie del Cretácico inferior de Organyà). Pirineo catalán. España. *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 11: 67-95.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 2004a. Pedraforca: estratigrafía y estructura (Pirineo catalán, España). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 12: 11-52, 2 láms.

- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 2004b. Sobre la edad de los conglomerados basales de la transgresión del Senoniense en la parte más interna de la cuenca sudpirenaica catalana (NE de España). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 12: 175-185.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 2005. Evolución tectonosedimentaria eocena de una parte del Pirineo central basada en un análisis litoestratigráfico del borde N de la cuenca de Graus (Huesca). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 13: 61-81.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 2006. El anticlinal de Bóixols-Muntanya de Nargó: consideraciones estratigráficas y estructurales basadas en una nueva cartografía geológica (Pirineo catalán, España). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 14: 5-35, 1 lám.
- Ullastre, J. & **Masriera, A.** 2007. Deducción de un accidente tectónico anterior al Senoniense en la clusa de Les Conclues (Sierras marginales sudpirenaicas, Huesca – Lleida, España). *Treballs del Museu de Geologia de Barcelona*, 15: 65-80.

Nota: Aquesta semblança biogràfica no hauria estat possible sense les dades facilitades per l'Alicia Masriera durant les llargues converses que hem mantingut durant el mes de febrer d'enguany quan vaig acceptar fer la seva presentació en el seu nomenament com a sòcia d'honor.

Ha estat una ocasió esplèndida per recordar juntes temps passats, quan ambdues compartíem espai i hores de treball en el Museu.